

De Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe

Deze lesbrief gaat over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe. Om de vragen te kunnen beantwoorden, zul je vaak het internet moeten gebruiken. Veel antwoorden kun je vinden op www.slo-drenthe.nl. Veel

- Duitse soldaten vallen een bunker bij Coevorden aan.

HET BEGIN

Als Duitsland op 1 september 1939 Polen aanvalt, begint de Tweede Wereldoorlog. Nederland is in eerste instantie nog niet in paniek. Er wordt gedacht dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen. Het land heeft zich immers neutraal verklaard, wat betekent dat het niet aan een eventuele strijd wil deelnemen. Hitler trekt zich echter niet zoveel van die afspraak aan en stuurt zijn vliegtuigen op 10 mei 1940 naar zijn buurland toe. Op de eerste dag van de oorlog viel heel Zuidoost Drenthe in Duitse handen. Het Nederlandse leger trok zich zo snel mogelijk terug achter de Afsluitdijk. Voor Drenthe begon de bezetting al op 10 mei 1940.

1. Vraag

- Wat deden de Nederlandse soldaten met de bruggen toen ze zich terugtrokken?
- Waarom deden ze dat?

Hitler hoopte dat Nederland zich snel zou overgeven. Maar de Nederlandse soldaten boden meer tegenstand dan Hitler had verwacht. Vier Nederlandse militairen uit Nieuw-Amsterdam, houden vanuit hun mitrailleursoord bij 'de brug van Goseling' (Krimbrug) bij Coevorden urenlang de Duitse opmars tegen.

De 4 soldaten geven zich over aan 300 Duitse soldaten.

2. Vraag

In Drenthe werd niet overal hard gevochten. Er stonden wel wat kazematten langs kanalen.

- Wat is een kazemat?
- Stonden er in jouw dorp ook ergens kazematten?

Op 14 mei bombardeerde Hitler Rotterdam. Op 15 mei gaf Nederland zich over, uit angst voor nog meer platgegooid gebied.

- Distributiebonnen

DAGELIJKS LEVEN

Voor de mensen veranderde het dagelijks leven al snel. Eten was 'op de bon'. Dat betekende dat je alleen nog maar voedsel mocht kopen tegen inlevering van een distributiebbon. Op die manier probeerde de overheid alle spullen eerlijk onder de mensen te verdelen. Ook moesten de ramen 's avonds verduisterd te worden, om te voorkomen dat er licht

naar buiten scheen. Geallieerde piloten zouden hier gebruik van kunnen maken om de weg te vinden.

Het gemeentebestuur en burgemeester Bouma voerden netjes alles opdrachten van de Duitsers uit. Het Duitse leger wou 444 fietsen uit de gemeente Emmen hebben en Bouma zorgde ervoor dat de Duitsers ze allemaal, tot op de laatste fiets nauwkeurig, kregen.

3. Vraag

Van welke partij was burgemeester Bouma lid?

- [Oproep Arbeitseinsatz](#)

In maart 1942 was het voor de mannen tussen de 18 en 40 jaar oud afgelopen met het gewone leven. In heel Drenthe hingen pamfletten met de oproep dat deze mannen zich moesten melden voor de Arbeitseinsatz.

4. Vraag

- Wat hield de Arbeitseinsatz in?
- Waarom had Hitler Nederlandse jongens en mannen nodig?

Een groot aantal Drentse mannen gaven gehoor aan de oproep. Zij voelden er niets voor om in het land van de bezetter aan de slag te gaan en doken onder.

ONDERDUIKERS

Ze waren niet de enigen. Ook Joden moesten al snel een veilig onderkomen zoeken. Vanaf 1942 moesten ze verplicht een davidsster dragen, ter herkenning. Ze mochten toen de parken en zwembaden al niet meer in en konden alleen nog op bepaalde tijden boodschappen doen. In 1940 waren alle Joden uit overheidsdienst ontslagen. Niet veel later gaf Hitler opdracht alle Joden naar concentratiekampen te brengen. Om te ontkomen aan de gaskamers zochten veel Joden een onderduikadres.

Een kleine groep moedigen bood joden een schuilplaats aan. Jacoba Omvlee verborg vier mensen van de familie Ten Brink uit Nieuw Amsterdam in haar woning in Zuidbarge.

De gezusters Zikken verborgen het gezin van Daniel Cohen. Daar in de kleine boerderij zat het gezin veilig aan de Valtherweg.

Bertus Zefat had ook joden verborgen maar is later door de Duitsers vermoord. Hij heeft de verborgen joden nooit verraden.

Onderduikershol Valthe

5. Vraag

Zou jij in de oorlog Joden hebben durven helpen?

6. Vraag

Waarom hadden de Duitsers vaak Nederlandse NSB'ers bij zich als ze mensen oppakten?

NSB EN DE CRISIS

7. Vraag

- Waar stonden de letters NSB voor?
- Zoek op het internet wat voor partij de NSB was. Je kunt hiervoor bijvoorbeeld gebruik maken van de website www.verzetsmuseum.org.

[Deze winkel is besmeurd met verf. In deze zaak zit nu sportschool Extension](#)

Al voor de oorlog had de NSB aardig wat leden. Ook mensen in Zuidoost Drenthe voelden zich aangetrokken tot de partij. Veel van hen geloofden de ideeën, maar er waren ook mensen lid geworden omdat ze dachten dat de NSB beter voor hun kon

zorgen. Er was namelijk sprake van een heftige economische crisis in de jaren dertig en veel mensen waren werkloos en veel boeren waren erg arm.

8. Vraag

Een derde deel van de NSB'ers woonde in Zuidoost Drenthe. 27 Drentse gemeenten hadden zelfs een NSB-burgemeester.

- Waarom stemden sommige Drenten op de NSB?
- Welke rol zou de armoede hebben gespeeld in Drenthe en de NSB?

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog zat een half miljoen Nederlanders zonder werk. Dat was geen pretje. Voor de oorlog kregen werkelozen een uitkering van vijftien gulden per week, voor een gezin met twee kinderen. In ruil daarvoor moesten ze aan de slag in werkverschaffingsprojecten. In Emmen werd onder andere de Emmerdennen aangepland. Echt werkeloos waren de werkelozen dus niet.

9. Vraag

- Waarom werden de mensen met een uitkering aan het werk gezet?
- Denk je dat dit een goede maatregel was? Waarom?

10. Vraag

Als er nu een werkverschaffingsproject zou worden gestart en jij zat in de gemeenteraad van Emmen, wat zou jij dan laten aanleggen of verbeteren? Waarom?

VERZET

In het Drentse grensgebied werkt 'de wilde' verzetsgroep De Krim, die zich niets aantrekt van overleg met andere groepen, die vinden dat ze veel te veel risico's nemen. Het meest geruchtmakend is wel hun overval van 29 juli 1943 op het gemeentehuis en distributiecentrum van Schoonebeek. Die dag eindigt rampzalig. De overvallers schieten de burgemeester en twee ambtenaren dood. Ook verzetsman De Boer overlijdt.

Een poging om de oliewinning in Schoonebeek te saboteren mislukt, want ruwe olie blijkt niet echt te willen branden.

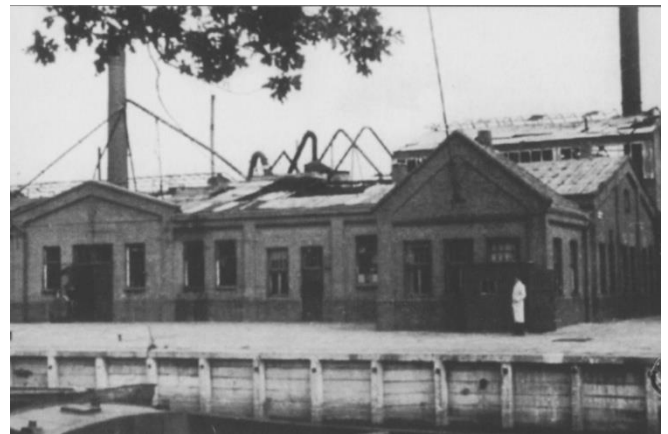
De reactie van de bezetters is hard.

11. Vraag

Waarom pleegde De Krim een overval op het gemeentehuis en een distributiecentrum?

oorlog in de lucht

Eind maart willen de geallieerden weer verder optrekken tegen de Duitsers. Maar ze zijn bang dat het Duitse leger de grote voorraad steenkool van de Purit mee wil nemen als brandstof voor auto's. Een paar verkenningsvliegtuigen vliegen een paar dagen van te voren over de fabriek in Klazienaveen heen. Op het moment dat het bombardement op vrijdagmiddag 23 maart 1945 om half twee begint blijft de klok in de machinekamer stilstaan. Er komen wel 50 bommen naar beneden. Er breken veel branden uit. Acht mensen overleven dit niet. Een schip met turf wordt ook door bommen tot zinken gebracht en zeven andere schepen raken beschadigd. Ook hotel Wieringa is vernield.

Puritfabriek te Klazienaveen na het bombardement

12. Vraag

Weet jij waar het monument staat met de namen van de slachtoffers van het bombardement?

oorlog in de lucht

Op 10 december 1943 vlogen een paar Mosquito's naar Rütenbrock en Nordhorn om daar Duitse doelen aan te vallen.

Maar Duitse luchtdoelkanonnen schoten terug en één van de vliegtuigen werd geraakt. De Mosquito van Frankson en Cake keerde terug en vloog richting Klazienaveen. Ongeveer over de lijn waar nu de snelweg naar Duitsland licht.

Maar de motor raakte oververhit en ze moesten een noodlanding maken.

Rakelings vlogen ze over het witte marechauseekantoor, over de Mr. Ovingstraat. Maar ze vlogen te hard en de grond was te zacht. Om ongeveer 14:35 stortten ze neer op een akker tegenover de Purit fabriek. Beide bemanningsleden kwamen daarbij om het leven. Onderluitenant J.J. Scheepmaker van de marechaussee ging kijken en schreef in zijn proces verbaal wat hij vond:

- een totaal verbrijzeld vliegtuig waarvan de (brandende) wrakstukken over een groot oppervlak verspreid lagen.
- tussen de wrakstukken lagen twee menselijke lichamen.
- een tweetal niet geëxplodeerde bommen en enige munitie.
- een derde niet geëxplodeerde bom achter de woning van landbouwer J. Kroeze aan de Mr. Ovingstraat 47, ruim 600 meter van de plek des onheils.

13. vraag

Kun jij onderzoeken of er ook inwoners uit Klazienaveen bij om het leven zijn gekomen? En hoe?

14.vraag

Kun jij ontdekken wat er met de andere Mosquito's is gebeurd?

BEVRIJDING

Na Dolle Dinsdag vluchtten duizenden NSB'ers naar het noorden en oosten. Op 2 januari 1945 vestigde generaal Christiansen, opperbevelhebber van de Duitse Wehrmacht zich in Emmen.

Maar op 9 april trokken Duitse colonnes 's avonds weg richting Odoorn.

• Poolse tank in Drenthe

Op dinsdag 10 april werd Zuidoost Drenthe vanuit Coevorden door de Polen en Canadezen bevrijd. Maar de Duitsers hadden zich ingegraven bij de trambrug over het Oranjekanaal te Emmen. De Duitsers schoten pas toen de Polen erg dichtbij waren. Het gevecht duurde wel een uur. In Noordbarge, Zuidbarge en Westenesch werden wel 17 boerderijen verwoest.

Toen de eerste geallieerden door de straten reden, werden ze door de Drenten in het Engels begroet. Daar hadden de mensen goed op geoefend! "Hello, thank you!"

Maar wat schrokken de Drenten toen de soldaten in het Duits antwoorden! Deze Polen spraken beter Duits dan Engels.

Dat was schrikken!

15. vraag

Wat zou jij als eerste doen na de bevrijding?